

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Ospel Onze Lieve Vrouwestraat 57 (1980-1983)

ALFONS BRUEKERS

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodemonderzoek te Nederweert (STRABO), die zich ten doel stelt oud(-er) archeologisch onderzoeks- en vondstenmateriaal te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek en algemeen publiek.

Overname van deze rapportage gedeeltelijk of geheel, via welk medium dan ook, is zonder bronvermelding niet toegestaan.

Alfons Bruekers

STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

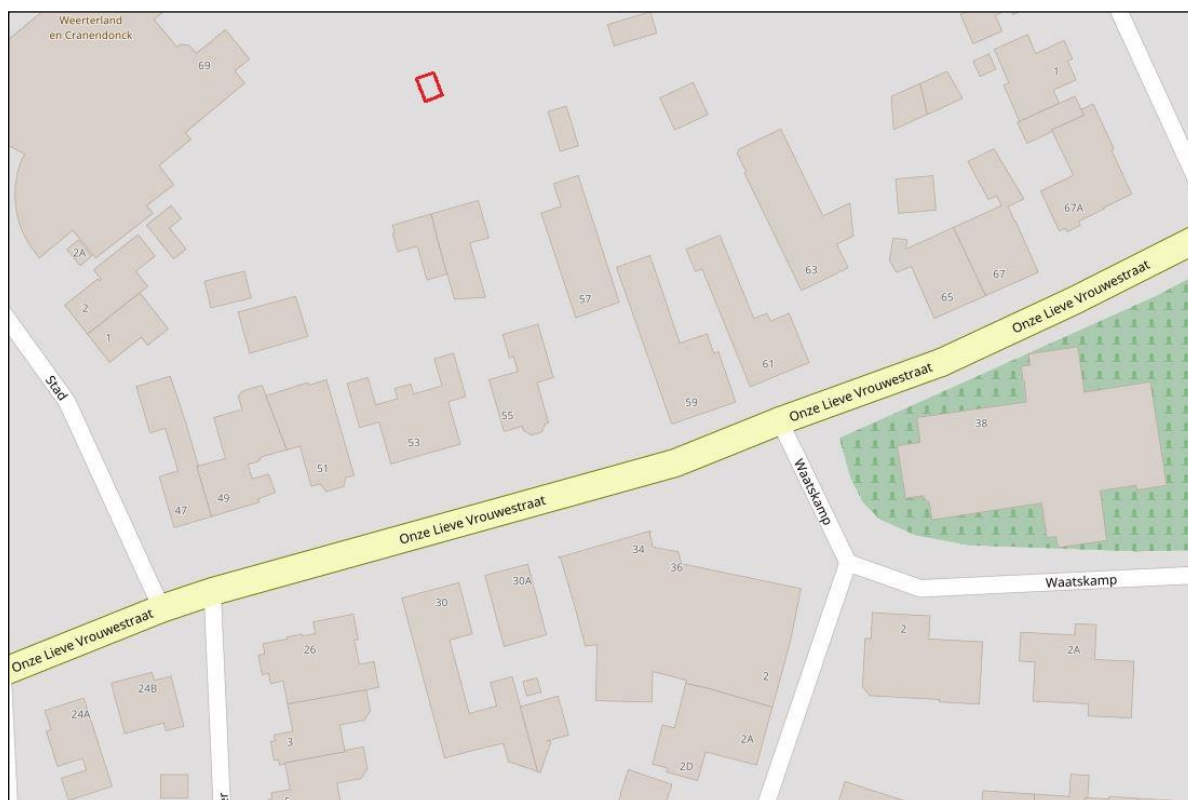
Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
2. Archeologisch onderzoek	5
3. Vondstbeschrijvingen	6
4. Bronnenonderzoek	7
5. Conclusies	10
Bijlagen	
1. Opgravingstekening	11

1. Inleiding

Door de heer Jan Lenders, Onze Lieve Vrouwestraat 57 in Nederweert-Ospel, werden in 1980 graafwerkzaamheden in zijn tuin uitgevoerd ten behoeve van de bouw van een tuinhuisje. Daarbij vond hij oude funderingsresten, die door hem globaal werden opgemeten en ingetekend. Daarbij verzamelde hij ook een grote hoeveelheid postmiddeleeuwse keramiek.

Op 23 augustus 1983 werd door Jan Lenders en Alfons Bruekers een klein aanvullend onderzoek verricht, om karakter en ouderdom van de sporen te bepalen.

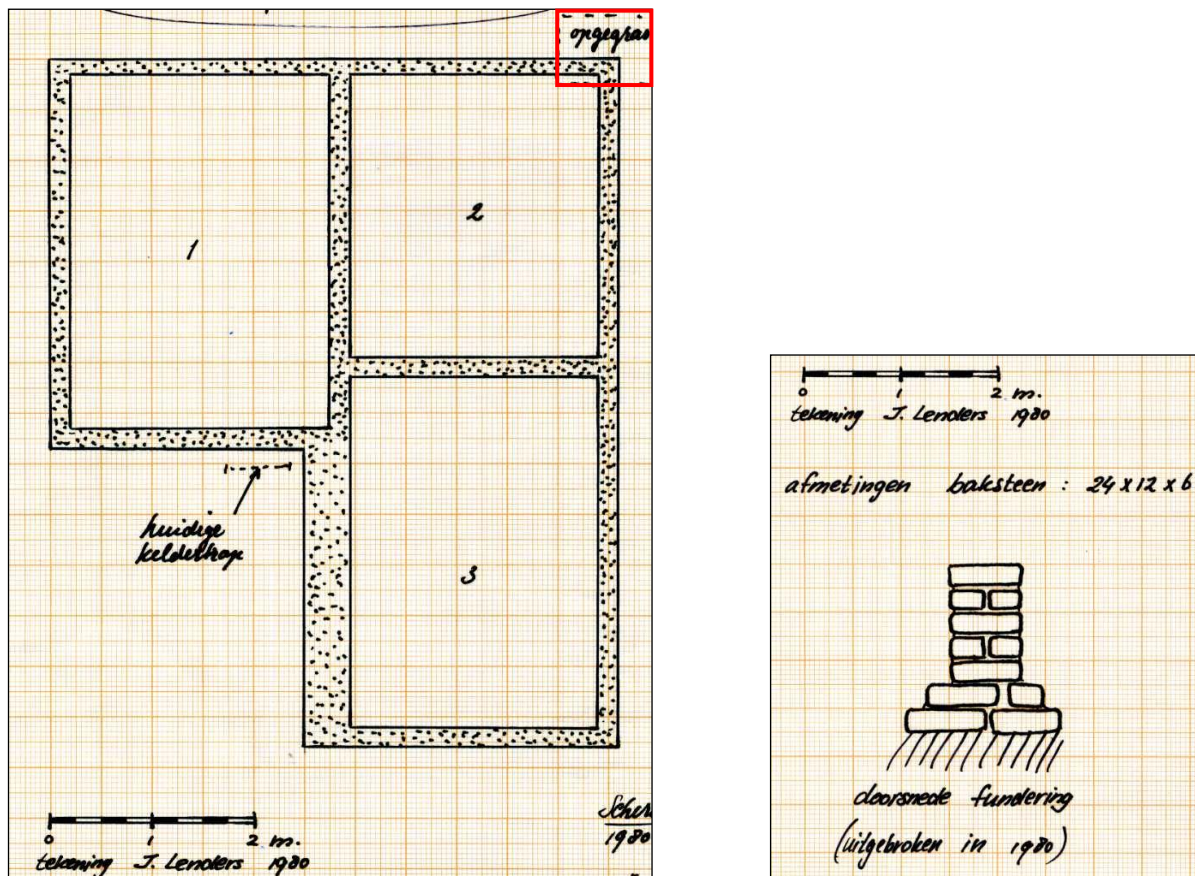
Figuur 1. Het onderzochte gebied (rode rechthoekje). Ondergrond: www.afstandsmeten.nl (situatie 2017).

Figuur 2. Het onderzoeksgebied in 2017. Het tuinhuisje ter plaatse, onder de zandbult, is in 2016 afgebroken. Foto: Alfons Bruekers

2. Archeologisch onderzoek

Bij het onderzoek in 1980 werden door Jan Lenders in zijn tuin diverse samenhangende funderingsresten gevonden. Hij heeft deze globaal opgemeten en er een schetsmatige tekening van gemaakt. Bij het aanvullende onderzoek op 23 augustus 1983 heb ik zijn tekening in inkt overgezet (fig. 3). Zijn opmetingsplattegrond toont een drietal kleinere ruimtes. De funderingen van de ruimtes 2 en 3 werden in 1980 afgebroken. Die van ruimte 3 betroffen een kleine kelderruimte waarvan de vloer bestond uit met leem ingewassen liggende bakstenen. Die vloer werd in 1980 overdekt met een dunne betonlaag. De totale buitenmaten bedroegen ongeveer 5,5 x 6,5 m.

Figuur 3 en 4. Links de in 1980 door Jan Lenders vervaardigde opmetingstekening van de ruimtes 1, 2 en 3. Rechts de opbouw van de fundering. De rode rechthoek, rechtsboven in fig. 3, is de onderzoekszone van 1980. Noorden aan bovenzijde. Tekeningen: Alfons Bruekers, naar Jan Lenders.

Bij het graafwerk in 1983 werd de noordoostelijke hoek van ruimte 2 blootgelegd. De fundering was steens en bestond nog uit 7 lagen waarvan 5 steens en 2 als onderdeel van een vleilaag. De toegepaste baksteenmaat bedroeg 24x12x6 cm, dus volgens de lokale standaard. Bij het onderzoek werden slechts enkele, onbetekenende, scherven keramiek gevonden. Dat was geheel anders bij de activiteiten van Lenders in 1980, zie daarvoor het volgende hoofdstuk.

3. Vondstbeschrijvingen

Bij het onderzoek in 1980 werden enkele honderden potscherven verzameld. In de herinnering van dhr. Lenders zaten die in een compacte massa bijeen, zodat we moeten denken aan een afvalkuil of iets dergelijks. Het overgrote deel van het keramisch materiaal bestond uit grijs- en roodbakend Maaslands aardewerk waaronder opvallend veel kommen en borden met ringeloorversiering. Ook fragmenten van kannen met zoutglazuur, en blauwgrijs-geglazuurde Keuls aardewerk kwamen voor. Tot de oudste fragmenten behoorde grijsgesmoord ruwwandige kookpottenkeramiek die zelfs nog laatmiddeleeuws aandeel. Al met al een opvallend breed tijdspectrum waarvan de ware aard helaas niet duidelijk is geworden.

Tot de vondsten behoort een scherf van grijsbakkende grés of steengoed uit de omgeving van Raeren. De binnenzijde is ongeglazuurd en de buitenzijde draagt een mangaankleurige engobe. De scherf is grijs op de breuk. Het fragment draagt een deel van een wapenmedaillon in ovale vorm waarvan de oorspronkelijke hoogte ca. 80 mm bedroeg. De naar links (heraldisch rechts) staande leeuw uit dat wapen draagt boven zijn hoofd de initialen [W]E en het jaartal 1600. Die initialen staan voor de Raerens pottenbakker Winant Emonts, een telg uit een bekend 16^e-eeuws pottenbakkersgeslacht. Zijn producten zijn wijdverspreid en dateren alle van omstreeks 1590-1610, hoewel we er van uit moeten gaan dat de pottenbakkers-matrijzen van medaillons en friezen nog lang na de dood van de oorspronkelijke makers en handelaren gebruikt kunnen zijn geweest.

Figuur 5. Raerense scherf met gedateerd en gesigneerd medaillon. De oorspronkelijke hoogte van het ovale medaillon bedroeg 80 mm. Tekening: Alfons Bruekers.

Het overgrote deel van het vondstenmateriaal werd in 1993 overgedragen aan de Stichting Streekarcheologie Peel, Maas & Kempen, om gebruikt te worden als referentie- en determinatieobjecten. Helaas moeten we aannemen dat het materiaal in die handen uiteindelijk verloren is gegaan. Alleen de Raerense scherf is bewaard in de collectie van STRABO.

De Ospelse medaillon werd ook gepubliceerd in:

- Alfons Bruekers, De "oele" van de Oelemarkt, in: *Weert in woord en beeld; Jaarboek voor Weert 1986*, p.83-87.
- Alfons Bruekers, De "oele" van de Oelemarkt, in: *Archeologie in Limburg (27) 1986* p.129-131.

4. Bronnenonderzoek

Uit het bewoningsonderzoek dat werd uitgevoerd door de Stichting Geschiedschrijving Nederweert kunnen we de volgende gegevens over de vindplaats herleiden:

De oudst bekende bewoner/eigenaar van adres Onze Lieve Vrouwestraat 57 is Jan Horicx, die wordt genoemd in de grondbelasting van 1629. In 1713 gaat het goed, dat dan plaatselijk bekend staat als 'het Horix goet', over in handen van Hendrick Mussen. Tot in 1872 blijft het goed in handen van de opeenvolgende generaties van de familie Mussen. In dat jaar komt het echtpaar Winandus Geuns, landbouwer x Mathea Tindemans er te wonen. Zij maken in 1897 als inwoners plaats voor Peeter Joannes Meulen x Anna Geertrudis Caris. In de jaren daarna volgende de verschillende bewoners elkaar regelmatig op. Zo komt in 1916 Henricus Hubertus Kuijpers er wonen. Hij heeft als beroep 'kantonnier op de gemeentewegen' en in 1950 woont hij hier nog steeds. In de later jaren hadden Jan Lenders en zijn echtgenote er een kleine supermarkt. Na hun pensionering gingen zij in Nederweert wonen.

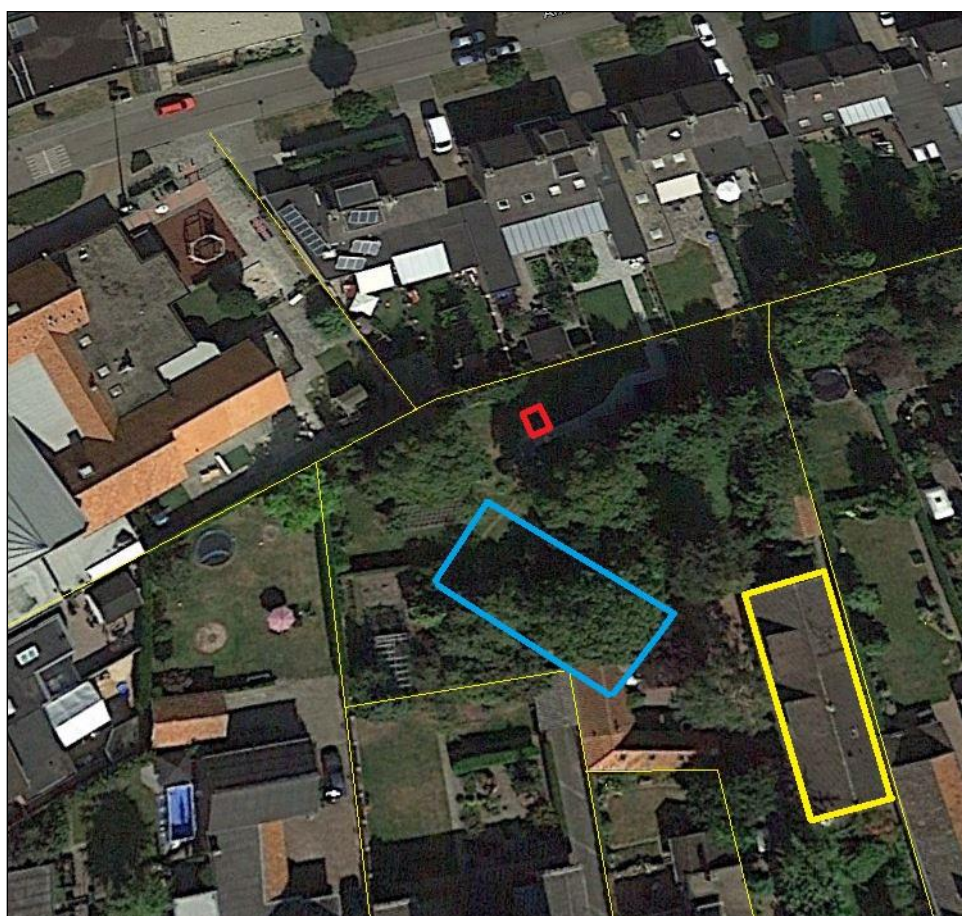
Figuur 6. De boerderij OLV-straat 57 in de periode 1950-1960. Op de achtergrond is te zien dat de in 1944 verwoeste Ospelse kerktorens spits nog niet gerestaureerd is. Foto: SGN.

Het is niet gelukt te achterhalen wanneer de oude, verder van de weg gelegen, deel van de boerderij, werd afgebroken.

Vreemd genoeg komt het kleine gebouwtje dat bij het onderzoek in 1983 werd onderzocht, niet voor op de kadastrale minuuttekening van 1844. We moeten aannemen dat het toen al verdwenen was.

Figuur 7. Kadastrale minuutplan 1844. Het rode rechthoekje (bij de letter A) is het bij het onderzoek teruggevonden gebouwtje, dat echter niet op het minuutplan voorkomt. Ondergrond: RCE.

Figuur 8. Situatie op luchtfoto in 2017. Geel: huidige woonboerderij OLV-straat 57. Blauw: de in 1844 nog bestaande woning. Rood: bij de opgraving teruggevonden gebouwtje.

Een van de oude bewoners, dhr. Jan Lenders meende zich in 1983 uit de plaatselijke overlevering te herinneren dat het kleine gebouwtje zou hebben samengehangen met een steenoven die zich in de nabije omgeving heeft bevonden. Topografische en archivalische aanwijzingen daarvoor ontbreken echter, hoewel de plaatselijke terreingesteldheid wel de aanwezigheid van leemwinning en dus ook baksteenfabricage niet uitsluit.

Waarschijnlijk is echter dat het zich hier handelt om een bijgebouw van de oorspronkelijke boerderij, bijvoorbeeld een bakhuis van een groter type dan gebruikelijk was.

5. Conclusies

Bij beperkt archeologisch onderzoek in 1980 en 1983 werd in het gebied ten noorden van de woonboerderij Onze Lieve Vrouwestraat 57 te Ospel, de aanwezigheid van oude funderingen vastgesteld. Nader onderzoek wees uit dat het gaat om een klein gebouw met maximale afmetingen van 5,5 x 6,5 m, bestaande uit een drietal vertrekken waarvan één als kelderruimte kon worden geïdentificeerd.

Het is niet gelukt om het gevonden bouwwerk te correleren aan topografische gegevens. Wel staat vast dat het object deel uit maakt van een oud boerderij-erf waarvan de archivalische bronnen teruggaan tot 1629.

De plaatselijke overlevering, die verhaalt dat het gebouwtje betrekking zou hebben met baksteenfabricage in dit gebied, kon niet bevestigd nog ontkracht worden. Een identificatie als bakhuis lijkt echter plausibeler.

Het bij het onderzoek in 1980 in grote hoeveelheden aangetroffen keramisch vondstenmateriaal is waarschijnlijk uit een afvalkuil afkomstig. Het tijdsspectrum is opvallend breed, met een zwaartepunt in de vorm van het witgrijs- en roodbakend aardewerk, met veel ringeloorversiering, dat zich laat dateren in de 17e eeuw. Eén Raerense scherf met wapenmedaillon is gedateerd met het jaartal 1600 maar vormt vermoedelijk geen betrouwbare *terminus post quem*.

Bijlage 1

Opgravingstekening

